

Robert Heffner & Muhammad Qasim Zaman (red.): *Schooling Islam – The Culture and Politics of Modern Muslim Education*. Princeton University Press, Princeton & Oxford, 2007. 277 sider.

Overdragelsen af islamisk viden til den nye generation har altid haft central betydning i den islamske tradition, men takket være opblomstringen af den radikale, skriftbaserede og aktivistiske islamisme, som har fundet sted overalt i de muslimske miljøer verden over fra Europa over Mellemøsten og Asien til det sydlige Afrika inden for de sidste årtier, anser stadig flere muslimer religiøse studier som en anerkendt og obligatorisk form for religiøs praksis. Muslimer har således i princippet pligt til at erhverve sig basal viden om de centrale dogmer, de centrale ritualer og de væsentligste moralske forskrifter. Der er ingen tvivl om, at politiseringen af det islamske engagement og den øgede interesse for islamisk viden har haft store konsekvenser for en ændring i muslimernes syn på betydningen af islamisk uddannelse, på hvad islamisk uddannelse bør omfatte, og på, hvem denne uddannelse bør tilbydes.

De tilskuere til denne udvikling, der især befinder sig i den vestlige verden, er bekymrede for, hvorvidt den øgede vægtlægning på uddannelse, et nyt syn på uddannelse og fremkomsten af nye grupper, der er i fokus for og som i stigende grad benytter sig af disse tilbud, er udtryk for en religiøs radikaliserings af de islamske undervisningsinstitutioner. Hvilken effekt har denne øgede udbredelse for det generelle uddannelsesniveau i underudviklede områder, f.eks. i Asien og Afrika og understøtter og styrker disse mange nye tiltag en generel demokratisk udvikling eller forårsager de snarere en politisk radikaliserings i den modsatte retning?

I en ny bog om muslimers syn på og organisering af moderne religiøs uddannelse har en gruppe

forskere: antropologer, islamologer, politologer og historikere, men forunderligt nok ingen med pædagogisk eller uddannelsesorienteret forskning som felt, påtaget sig at nuancere synet på den uddannelsesmæssige kultur, den varierede praksis og de politiske konsekvenser, som en øget udbredelse af madrassaer og andre islamske uddannelsesinstitutioner har medført i nyere tid. Bogen fokuserer altså på de institutioner, som har til formål at overbringe islamisk viden og praksis til nye generationer af børn og unge og til andre grupper af muslimer, som ikke tidligere har været indbudt til at erhverve sig formel viden om islam, som f.eks. børn og kvinder eller andre sociale grupperinger.

Bogen har et komparativt udgangspunkt, som gør det muligt at illustrere, at islamisk dannelse og uddannelse er præget af mange forskellige aktører, fra den lokalt uddannede alim til den universitetsuddannede lærde. Disse opererer i mange forskelligartede institutioner, nogle organiserede på helt privat basis, andre i samarbejde med staten, mens andre igen er helt under statslige vinger, i forhold til curriculum, økonomi og administration. Ligeledes demonstreres det, at moderne islamske samfund ikke kan undgå at måtte diskutere, hvilke videnskabelige krav islam bør stille til sine medlemmer: hvad betyder det med andre ord at være en god muslim? I kapitlerne henter forskerne deres empiri fra Afrika, Asien, Europa og Mellemøsten. Det bliver klart, at selv om reformtendenser indenfor islam har sat et fornyet fokus på uddannelse, så er dette ikke en ny trend. Tidligere reformbølger, bl.a. på det afrikanske kontinent, betød allerede i det 18. og 19. århundrede, at den religiøse uddannelse fik nyt indhold, blev formidlet på lokale sprog, rettede sig mod nye, mere brede målgrupper og inddrog nye videnstraditioner fra andre dele af den islamske verden. På den ene side dokumenterer bogens eksempler, at det er reformtendenser i relation til disse spørgsmål, der

stadig diskuteres verden over, og samtidig illustreres det, at der absolut er lokale og meget forskellige svar på disse stadig verserende spørgsmål.

Et er dog klart: Overalt er den lokale koranskoles personlige relation mellem den lokale selvstuderende *alim* (lærer) og nogle udvalgte elever, som forældrene af mange grunde havde overladt til vedkommende, på vej ud til fordel for masseuddannelsesinstitutionen, i form af madrassainstitutionen, hvor den lærde *ustad* (professoren) hersker. Den moderne madrassa bygger på curriculum, der er fælles for alle skolens elever og som sådan synes den at overtage den troendes personlige ansvar for at erhverve sig islamisk viden ved at involvere sig i en bestemt tradition, udvælge og ”lænke” sig til nogle af denne traditions lærde og således skabe sin egen helt personlige position som lærd blandt lærde. I den moderne madrassa er målet snarere, at alle muslimer opnår et vist niveau af fælles viden. Madrassaens fælles curriculum kan derfor ses som et redskab for legalisering, institutionalisering og ensretning af, hvad der er islamisk viden, men det er også et udtryk for, at islamisk viden i højere grad betyder en mere lige adgang for alle de troende til religiøs viden og dermed til den kapital og de positioner, som denne viden kan afstedkomme.

Bogens 10 eksempler illustrerer således glimrende, hvordan den lokale madrassa er i stadig udvikling, afhængig af den sociokulturelle og økonomiske kontekst, som den befinder sig i, lokalt og globalt, og det vises, hvordan staten kan spille absolut forskellige roller i denne transformation. I nogle kontekster er staten med til at finansiere uddannelsen af muslimernes religiøse uddannelse, mens finansieringen i andre kontekster bliver et anliggende for private skoleledere og ngo'er, som administrerer fonde og pengegaver fra private velgørere hjemmehørende i Mellemøsten og i Vesten, der fortolker deres religiøse pligt for deres medtroende på denne måde.

Bogens geografiske bredde er en absolut fordel, idet det bliver klart at der kan observeres lignende udviklinger indenfor islamisk uddannelse overalt i den islamiske verden. Bogens indledende kapitel yder en meget god introduktion til de emner, der kan rejses i relation til emnet og efterfølgende opregnes og diskuteres der, hvilke konklusioner, der kan drages på komparativt niveau. Vi bevæger os dog til stadighed på det institutionelle niveau eller derover og man efterlades derfor med et stort ønske om at vide mere om, hvordan undervisningen foregår i praksis nede på gulvet og med vurderinger af, hvad dette i de enkelte cases kan betyde for muslimers selverkendelse som borgere i etniske, nationale og globale sammenhænge.

Af Annette Haaber Ihle

Cand.scient. Anth., Ph.D.

Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier
Københavns Universitet